

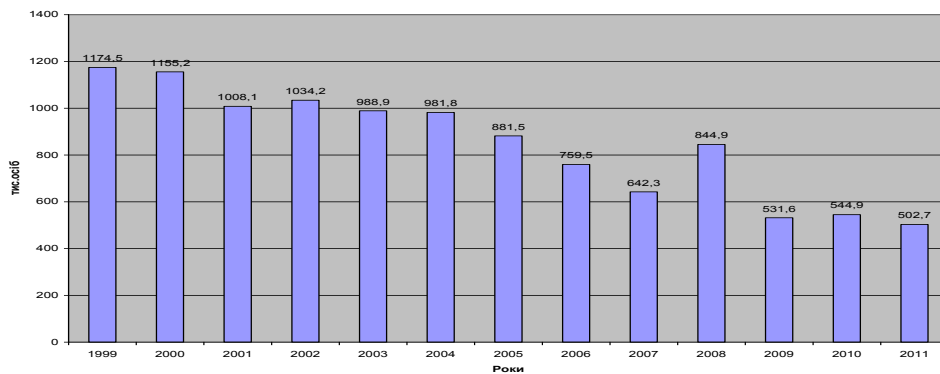
Синицька О.В.

к.е.н., докторант,

Хмельницький національний університет

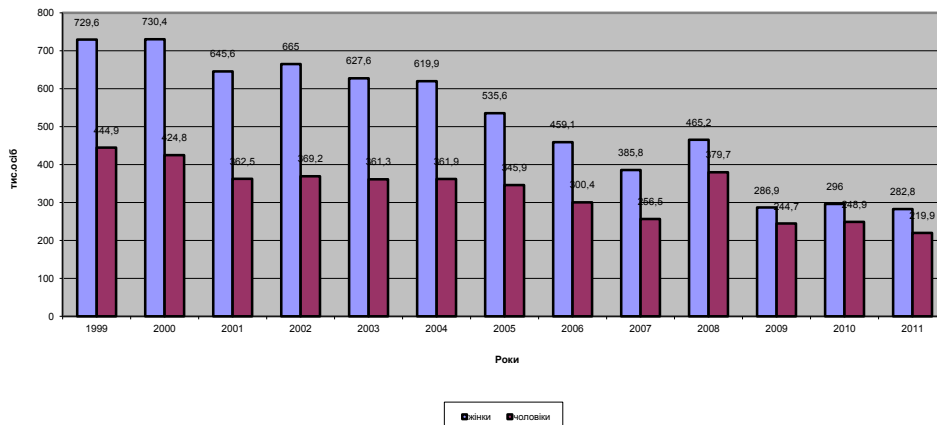
АНАЛІЗ СТАНУ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА РІВНІ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Основними напрямками вдосконалення державної політики на стадії ринкових перетворень повинні бути, як ми вважаємо, такі. По-перше, щодо сприяння продуктивній зайнятості та захисту від безробіття. Головними результатами проведення заходів цього напрямку в 1991–2009 рр. було попередження масового відкритого безробіття, банкрутства підприємств, забезпечення зайнятості працездатного та економічно активного населення (див. рис. 1 та 2).

*Рис. 1. Динаміка кількості зареєстрованих безробітних в Україні у 1999-2011 рр.
* зведено автором за даними Держкомстату*

Як наслідок, станом на 1 вересня 2012 р. рівень зареєстрованого безробіття становив 1,4%, що значно нижче показників європейських країн. Проте суспільство заплатило за штучне стримування безробіття значними соціальними втратами: на промислових підприємствах утвердилась низькопродуктивна праця, незадовільна трудова дисципліна, відбувається декваліфікація якісної робочої сили. Згідно з даними Державної служби статистики, третина безробітних в Україні – люди у віці 40-70 років. Їх загальна кількість в 2011 році склало 563,5 тисячі чоловік. Кількість безробітних, зареєстрованих у Державній службі зайнятості за 2012 рік, становить 506,8 тисячі осіб, причому 229,9 тисячі з них – особи, яким за сорок років.

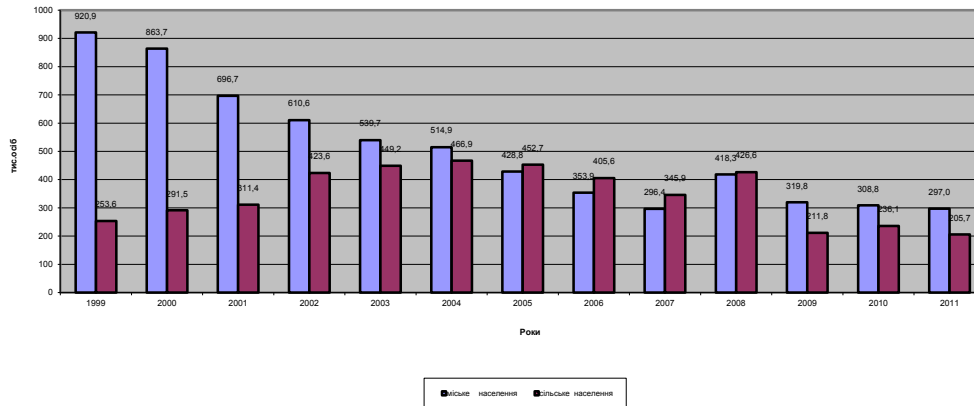

*Рис. 2. Динаміка кількості зареєстрованих безробітних за статтю у 1999-2011 рр.
* зведено автором за даними Держкомстату*

Оскільки ж реструктивна політика держави поширювалася лише на державні підприємства, то в країні сформувалась значна та невиправдана диференціація доходів. За даними офіційної статистики, розрив у доходах 10,0% найбагатших і 10,0% найбідніших громадян України становить 12 разів, а за експертними оцінками, – перевищує показник у 20 разів. При цьому зубожіння набуває масових масштабів. За цих умов невідкладними заходами соціальної політики держави повинні стати підвищення рівня життя, мінімальної заробітної плати, перегляд межі малозабезпеченості та прожиткового мінімуму. Треба відновити дію механізму індексації доходів. Ці заходи носять, зрозуміло, масовий характер, але, крім них, необхідні й суто цільові заходи. Вони стосуються тих категорій населення, що мають фіксований рівень життя, який є нижчим від межі малозабезпеченості. Розмір їхньої допомоги може бути збільшений за рахунок ліквідації низки пільг, компенсацій, доплат, допомог, які на сьогодні надаються безадресно, без виявлення реальних на те підстав. Потребують упорядкування механізми використання на зазначені цілі коштів спеціальних державних фондів.

До цього напрямку соціальної політики держави близько підходить третій напрям – захист інтересів соціально вразливих груп населення. За умов ринку цю роль може виконувати тільки держава, оскільки підприємства, зрозуміло, намагаються звільнитися від неконкурентоспроможної робочої сили й перешкоджають її найму. У Законі України «Про зайнятість населення» (ст. 5) виділено групи працездатних громадян, яким держава забезпечує додаткові гарантії [1]. Це – жінки, які мають дітей віком до шести років, одинокі матері, молодь, яка закінчила навчання й не отримала направлення на роботу, інші особи віком до 21 року, особи передпенсійного віку, громадяни, які з поважних причин більше одного року не мають роботи, особи, звільнені після відбуття покарання, та такі, яким виповнилося 15 років і які можуть, як виняток, прийматися на роботу. Для таких осіб передбачено квотування робочих місць (до 5,0% загальної кількості) та організація спеціальних програм навчання. Обидва заходи, передбачені Законом України «Про зайнятість населення», мають серйозні обмеження щодо виконання. Квотування робочих місць стосується лише державних підприємств, які за умов спаду виробництва є непривабливими для вказаних категорій населення. Спеціальні програми навчання є, по-перше, дуже дорогими, по-друге, вони не завжди орієнтуються на професії підвищеного попиту, по-третє, далеко не завжди гарантують подальше працевлаштування. До зазначених у Законі соціально вразливих груп населення на сучасному етапі, на наш погляд, слід додати інші, які можна виділити не за демографічними ознаками, як це зроблено в Законі, а за економічними. Це, як ми вважаємо, усі категорії громадян, які не мають роботи й регулярних доходів, тобто, по суті, усе незайняте населення. Хоча далеко не всі такі громадяни реєструються державною службою зайнятості, її дані можуть допомогти виявити тенденції щодо зміни становища соціально вразливих категорій незайнятих громадян на українському ринку праці.

Серед основних причин незайнятості домінують дві – вивільнення у зв'язку із змінами в організації виробництва та звільнення за власним бажанням. Цілком імовірно припустити, що «власне бажання» також пов'язане з негараздами на виробництві – спадом економічної активності, невиплатою заробітної плати. Динаміка кількості зареєстрованих безробітних за місцем проживання у 1999-2011 рр. показана на рис. 3.

Рис. 3. Динаміка кількості зареєстрованих безробітних за місцем проживання у 1999-2011 рр.

* зведено автором за даними Держкомстату

Значну роль у цьому має відігравати соціальне страхування на випадок безробіття, визначене Законом України «Про збір на обов’язкове соціальне страхування» (ст. 5) і закріплене наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 3 жовтня 1997 р. № 4 «Про порядок справляння збору на обов’язкове соціальне страхування на випадок безробіття». Крім того, видається обґрунтованою пропозиція й щодо страхування на випадок часткового безробіття, яка має особливе значення в умовах різкого його розростання в Україні [4].

Безробіття є складне і багатогранне суспільне явище. Його виникнення обумовлене дією внутрішніх і зовнішніх чинників, які мають як об’єктивний, так і суб’єктивний характер, специфічною особливістю цього явища є те, що воно безпосередньо впливає на соціальний стан населення держави і є важливим індикатором життєвого рівня народу. Для реалізації поставлених завдань нами використані статистичні матеріали, що представлені у таблиці 1. На протязі досліджуваного періоду (2001-2011 рр.) відбулись відчутні зміни в попиті і пропозиції робочої сили. Так, зокрема, коли на початок 2001 р. кількість зареєстрованих громадян, незайнятих трудовою діяльністю становила 91745 осіб, з них отримало статус безробітного 90863 осіб, що обумовило рівень зареєстрованого безробіття 6,0%, а його тривалість складала 15,9 місяця, то у на початок 2011 р. ці показники відповідно становили: 27746; 26922; 17 і 44. Тобто відбулись позитивні процеси щодо зменшення кількості безробітних, зниження рівня безробіття і його тривалості.

Таблиця 1*

Зареєстроване безробіття в Україні у 2007-2011рр., (на кінець періоду тис. осіб)

Місяць	2007			2008			2009			2010			2011		
	Всього	з них отримують допомогу по безробіттю	% до населення працездатного віку	Всього	з них отримують допомогу по безробіттю	% до населення працездатного віку	Всього	з них отримують допомогу по безробіттю	% до населення працездатного віку	Всього	з них отримують допомогу по безробіттю	% до населення працездатного віку	Всього	з них отримують допомогу по безробіттю	% до населення працездатного віку
Січень	790,2	590,7	2,8	662,8	495,8	2,4	900,6	670,9	3,2	526,7	413,3	1,9	585,6	447,9	2,1
Лютий	812,8	595,4	2,9	671,1	496,2	2,4	906,1	657,2	3,2	530,3	411,1	1,9	616,7	466,3	2,2
Березень	781,6	562,3	2,8	639,6	469,6	2,3	879	627,4	3,1	505,2	379,9	1,8	613,6	456,4	2,2
Квітень	733,8	517,7	2,6	611,7	443,9	2,2	808,8	579,3	2,9	455	331,6	1,6	579,9	421,6	2,1
Травень	690,3	495,4	2,4	573	418,3	2	736,3	544,7	2,6	419,4	307,8	1,5	549,2	406,1	2
Червень	640	457,2	2,3	538,1	392	1,9	658,5	500,7	2,4	398,7	291,3	1,4	506,1	371,2	1,8
Липень	611,5	444,6	2,2	518,7	387,2	1,8	606,9	483,4	2,2	396,8	289,6	1,4	469,5	341,5	1,7
Серпень	595,6	433,1	2,1	509,5	377,9	1,8	569,6	456,5	2	396,4	283,6	1,4	432,4	310,3	1,6
Вересень	580,0	411,9	2,1	513,6	373,8	1,8	542,7	426,4	1,9	408,1	279,5	1,5	404,5	281,1	1,5
Жовтень	553,7	395,3	2	530,1	381,6	1,9	508,4	399,4	1,8	400,7	275,9	1,4	378,9	268,3	1,4
Листопад	587	424	2,1	639,9	468,2	2,3	512,2	400,7	1,8	449,7	321,5	1,6	413,1	298,4	1,5
Грудень	642,3	468,3	2,3	844,9	652,1	3	531,6	408,6	1,9	544,9	411,3	2	482,8	365,3	1,8

* зведено автором за даними Держкомстату

Другим напрямом сучасної соціальної політики в Україні є вирівнювання та захист доходів трудящих. Нині дії держави в цій сфері аж ніяк не можна визнати успішними. Вони характеризувались жорстким регламентуванням заробітної плати в поєднанні з величезною заборгованістю з її виплати, наявністю численних видів (близько 60) грошової та не грошової допомоги, які не носять цільового характеру. Як наслідок, трудова мотивація заміщена державними компенсаціями: соціальними гарантіями на виробництві, виплатами й пільгами за місцем проживання тощо. Те, що робітники не додержали як працюючі, їм намагаються повернути як соціально незахищеним.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про зайнятість населення» (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 406-VII від 04.07.2013) [електронний доступ] <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
2. Державна служба статистики України [електронний доступ] www.ukrstat.gov.ua